

vit, civitatem reparans, ita ut nequaquam obsident-
 tes valerent fluvium avertere, et paternis regalibus
 majora superaddidit, et in diebus quindecim con-
 summavit, juxta quæ lapides posuit grandes instar
 montis, et superplantavit arbores, et hortum, qui
 suspensilis dicebatur, eo quod uxor ejus, qui in
 finibus Mediæ nutrita fuerat, regionem suam a longe
 videre desideraret. Hujus meminit Megastenes in
 libro *Judiciorum*, et asserit eum fortitudine, et ac-
 tum magnitudine Herculem transcendisse. Sed et
 Diocles in libro *Coloniorum* dicit quod iste Nabu-
 chodonosor obsedit Tyrum tribus annis, et decem
 mensibus *. Eo mortuo, regnavit pro eo Amilitana
 pagus. Hic est Evilmerodach, qui trigesimo septimo
 anno transmigrationis, mense duodecimo, vigesima
 septima die mensis sublevavit caput Joachim, regis
 Juda de carcere, et posuit thronum ejus super thro-
 num regum, qui erant cum eo in Babylone et co-
 medebat coram rege cunctis diebus vitæ suæ, et
 hanc fecit cum eo misericordiam, quia pater ejus
 non servaverat ei fidem. Tradunt tamen quidam
 quod Evilmerodach frater minoris Nabuchodonosor,
 in diebus electionis paternæ, multa egit impie in
 terra, et, patre restituto, accusatus apud eum, mis-
 sus est in carcerem, ubi Joachim erat, usque ad mor-
 tem fratris sui. Cumque regnare cœpisset, elevavit
 Joachim, quem socium habuerat in carcere, timens-
 que ne resurgeret pater suus, qui de bestia redie-
 rat in hominem, consuluit Joachim. Ad cujus con-
 silium cadaver patris sui effossum, divisit in trecen-
 tas partes, et dedit eas trecentis vulturibus. Et ait
 ad eum Joachim: « Non resurget pater tuus, nisi
 redeant vultures in unum. » Hic habuit tres filios
 Egessarium, qui et Recusat dictus est, et Labosar-
 dochum, et Nabar, qui Baltassar cognominatus
 est, ad quem post regna fratrum, regnum devolu-
 tum est.

* *Additio 1.* Tyrus insula tunc temporis fuit, et
 volebat eam continuare terræ, sed postea Alexander
 hoc consummavit.

CAP. VI. Quarta visio Danielis.

Sequitur quarta visio Danielis, non secundum
 ordinem libri ejus, sed secundum historiam, in qua
 vidit secundum imagines quatuor bestiarum, qua-
 tuor regna, quæ vidit Nabuchodonosor in statua
 quadriformi; sed additum est de Antichristo, et die
 judicii. Porro anno primo Baltassar vidit Daniel
 somnium, cujus summam scribens ait: « Videbam,
 et ecce quatuor venti pugnabant in medio mari
 (Dan. vii). » Hæ sunt angelicæ potestates, quæ la-
 borant pro regnis mundi quibus præsent. « Et qua-
 tuor bestię ascendebant de mari, prima quasi
 leæna, et habebat alas aquilæ. Et evulsæ sunt alæ
 ejus, et sublata est de terra, et super pedes quasi
 homo stetit, et cor ejus datum est ei. » Hoc est
 regnum Assyriorum, quod comparatur leænæ pro-
 pter violentiam et libidinis impatientiam, quia
 leæna semper in coitum gestit. Alas aquilæ habuit
 propter longævitatē. Nam in secunda ætate in-

A choans sub Sarug præavo Abrahæ et descendit
 usque ad quintam sub Bakassar. Quod autem alæ
 evulsæ sunt, et stetit ut homo, et cor ei datum est,
 ad dejectionem Nabuchodonosor respicit, et resti-
 tutionem. « Secunda bestia similis urso in parte,
 et tres ordines dentium erant in ore ejus, et in den-
 tibus ejus principes tres, et dicebat ei: Surge, co-
 mede carnes plurimas, hoc est regnum Persarum,
 quod comparatur urso propter patientiam laboris
 et victus parvitatem. Nam pro pulmento sale ute-
 bantur, et cardamomo, sed similis fuit urso in
 parte, non ex toto, quia in populum Dei nihil cru-
 deliter egit, unde in Zacharia dicuntur equi albi
 (Zach. vi). Tres ordines dentium habuit, id est tria
 regna in principio sui, Medorum, Persarum et Chal-
 dæorum, vel tres principes habuit super centum vi-
 ginti satrapas. Quod dicebant ei, « comedere carnes
 plurimas, » hoc refertur ad Assuerum, cui dixit
 Aman, ut occideret Judæos (Esth. iii). « Tertia be-
 stia quasi pardus, et habebat alas avis, et quatuor
 capita erant in ea, et potestas data est ei; » hoc est
 regnum Græcorum, quod comparatur pardo, qui
 saltu ruit in mortem propter impetum Alexandri.
 Et varii colores, diversa sub eo regna significant.
 Alas habuit, quia nihil velocius victoria Alexandri;
 quatuor capita ejus quatuor sunt Alexandri succes-
 sores **. Nec hanc potestatem habuit se Alexander,
 sed fuit virga furoris Domini in filios pestilentes.
 « Quarta bestia terribilis, et fortis, dentes ferreos
 habens, comedens, et reliqua pedibus conculcans, »
 hoc est regnum Romanorum, quod nulli bestię
 comparavit Daniel, ut quidquid ferocius in bestiis
 cogitamus, intelligamus in Romanis. Hebræus ta-
 men dicit « similem fuisse apro, » secundum illud
 Psalmistæ: « Vastavit eam aper de silva, et singu-
 laris ferus depastus est eam (Psalm. lxxvi). » Ille
 regnum cætera conculcavit. Quod sequitur « et ha-
 bebant cornua decem, » respicit ad finem mundi,
 quia tunc regnum Romanorum dividetur in decem
 regna; quod significatum est per decem soles in
 vaticinio Sibyllæ. « Et ecce cornu aliud parvum or-
 tum est de medio eorum. » Hic est Antichristus de
 tribu Dan ignobilis, in obscuro loco Babylonie na-
 sciturus. Ex seminibus quidem parentum concipie-
 tur, sed post conceptum spiritus malignus descen-
 det in uterum matris, cujus virtute deinceps puer
 aletur, nascetur, adolescet; unde filius perditionis
 dicitur. « Et tria de cornibus primis evulsæ sunt a
 facie ejus, » id est tres reges de decem prius interfici-
 et, regem scilicet Africæ, Ægypti, et Æthiopie.
 Tunc alii septem victori colla submittent. « Et
 ecce quasi oculi hominis erant in eo, » id est alta
 et mirabilis scientia, quia magice miracula faciet,
 et inveniet thesauros absconditos. « Et erit ei os
 loquens ingentia, » quia Deum se dicet, et circum-
 cidet se, dicet se Messiam esse, confluent ad eum
 Judæi, reedificabit templum, et solium suum ponet
 in eo, convertet ad se homines terrore, muneribus,
 miraculis. Eliam, et Enoch interficiet. « Aspicebam

hæc, » id est potestatem hujus, donec throni positi sunt, de quibus in Evangelio : « Seditis super thronos (*Luc. xxi*), et Antiquus dierum sedit, » id est Deus æternus iudex, qui apud Joannem solus in throno sedet (*Apoc. vii*). » — « Vestimentum ejus quasi nix candidum, et capilli ejus, quasi lana munda, » gloriam majestatis ejus significant. « Thronus ejus flammæ ignis. Rotæ ejus ignis accensus : » hoc est quod alibi dicitur in Psalmo : « Ignis ante ipsum præcedet (*Psal. xcvi*). » — « Fluvius igneus, et rapidus egrediebatur, a facie ejus ; » quod celeritatem judicii notat, quam dicit Apostolus (*I Cor. xv*), « in momento, in ictu oculi » futuram. « Millia millium ministrabant ei, et decies centena millia assistebant ei, » inculcatio est ; nam decies centena millia, idem est quod millia millium hoc ad exercitus angelorum refertur. « Judicium sedit, et libri aperti sunt, » id est iudiciis sedentibus, conscientiæ singulorum patebunt. « Et vidi quod interfecta esset bestia quarta, aliarumque ablata esset potestas, » quia tunc cessabit omnis prælatio, « cum tradet Christus regnum Deo Patri (*ibid.*). » — « Et ecce cum nubibus cæli, quasi Filius hominis veniebat, » quia Christus bajulis nubibus ascendet in aera, secundum illud : « Ita veniet quemadmodum vidistis eum euntem in cælum (*Act. i*), » et usque ad Antiquum dierum perveniet, quia Christus per omnia æqualis est Patri, « et dedit ei potestatem et honorem, et regnum sempiternum. » Cumque vidisset hæc Daniel accessit ad unum de assistantibus, et quærebat veritatem. Qui exposuit ei singula, hæc addens de Antichristo : « Sanctos Altissimi conteret, et tradentur in manu ejus usque ad tempus, et tempora, et dimidium temporis, » id est usque ad annum, et duos annos, et dimidium anni. Hebræus enim nomine temporis significat annum, et per numerum pluralem duos annos. Hebræus enim habet dualem numerum, sicut et Græcus. Breve erit tempus hoc, sed nisi abbreviati essent illi, non salva fieret omnis caro.

* *Additio 1.* Ubi quatuor colorum equos legitur vidisse, albos, nigros, rufos, varios.

** *Additio 2.* Alexander invidens alicui post se honorem, quem habuerat, contingere, duodecim qui sibi succederent constituit, quorum quatuor tantum regnaverunt.

CAP. VII. Visio quinta Danielis.

Sequitur quinta visio Danielis Hebraice scripta in eo, præcedentes vero Chaldaice. « Anno tertio Baltassar ego Daniel eram in Ælam regione, in Susis, » quæ est metropolis Ælamitarum (*Dan. viii*) ; quæ in Judith vocatur Ecbatanis (*Judith i*). In qua, ut Josephus dicit, fecit Daniel mausoleum regum. « Et vidi in visione me esse super portam Ulai, » Et est Ulai nomen portæ, vel lacus ante portam. « Et ecce aries unus stabat ante paludem habens cornua excelsa, et unum excelsius altero, atque succrescens ; » hic est Cyrus potentior Dario

A « Et ventilabat cornibus contra occidentem, aquilonem et meridiem ; et omnes bestię non poterant resistere ei. » Hoc ad ipsum regnum refertur, non ad personam. « Et ecce hircus veniebat ab occidente, et non tangebatur terram. » Hic est Alexander quasi volans, per invia quæque gradiens, ut hircus, ut ab hircis oculorum, quos diversi coloris habuit. « Et venit ad arietem, quem videram, et efferatus est in eum, et percussit arietem, et comminuit duo cornua ejus, » quia Darium, Arsami filium, percussit, et Medos et Persas sibi subiecit ; « et orta sunt ei quatuor cornua, » id est quatuor successores, de quibus suo loco dicemus. « De uno ex eis egressum est cornu modicum, et factum est grande. » Hic est Antiochus Epiphanes descendens a Seleuco. B Qui dum esset obses Romæ, evasit in regnum, et magnificatus est « contra meridiem, » id est contra Ægyptios, « et contra orientem, » id est eos qui in Perside res novas moliebantur, « et contra fortitudinem cæli, » id est filios Israel. « Et dejecit de stellis, et conculcavit eas, et usque ad principem fortitudinis, » id est Deum magnificatus est, « et ab eo tulit jube sacrificium, et dejecit locum sanctificationis ejus, » quia in templo statuam Jovis posuit. « Et audiui unum de sanctis loquentem ad alterum, et dicentem : Usquequo jube sacrificium, et sanctuarium, et fortitudo conculcabitur ? Qui respondit : Usque ad vesperam, et mane, dies duo millia trecenti et mundabitur sanctuarium, » quia primo ingressu C Antiochi in Jerusalem, usque ad mundationem templi factam a Juda Machabæo per successiones diei et noctis fluxerunt sex anni, menses tres, et dies viginti. « Cumque quæreret Daniel intelligentiam somnii, Gabriel venit ad eum, et indicavit ei. Et per hujusmodi visiones sanctorum, ut ait Josephus, deprehenditur error Epicureorum, qui hunc mundum sine rectore et sine Dei providentia casu ferri confirmant, quia si mundus sine præsule esset, olim deperisset, sicut navis desolata rectore, nec secundum prophetias omnia provenirent.

CAP. VIII. Visio sexta.

Sequitur sexta visio Danielis, quæ quarta est in Daniele, sed Hieronymus sextam eam vocat in prologo Habacuc, et hæc Chaldaice scripta est. Factum est ut Cyrus et Darius obsiderent Baltassar in Babylone. » Baltassar vero fecit grande convivium optimatibus suis mille, et fecit ut afferrentur vasa, quæ asportaverat Nabuchodonosor avus suus de templo Domini, et bibebant in eis rex, et optimates, et uxores, et concubinæ ejus, et laudabant deos suos (*Dan. v*). » Secundum Josephum, solemnitas erat in Babylone instituta ob tuitionem urbis. Fabulantur Hebræi quod Baltassar intellexerat septuaginta annos captivitatis, quos prædixerat Jeremias fluxisse, et tamen Hebræi non erant liberati a jurisdictione sua ; unde exultabat, et diis suis gratias agebat. Sane illa annorum septuagena nondum fluxerat, sed septima decas jam decurrebat. In eadem hora apparuit contra eum manus scribens in pariete.

Cumque rex vidisset, et manum et scripturam, incertum est utrum astantes vidissent manum, scripturam quidem viderunt. Postquam manus evanuit, conturbatus est rex, et genua ejus ad se invicem collidebantur, et exclamavit fortiter ut introducerentur magi Chaldaeorum. Et ait ad eos : « Qui legerit scripturam hanc, et interpretationem ejus dixerit, purpura vestiatur, torquem auream habebit in collo, et tertius erit in regno meo, id est unus erit trium principum, qui praesunt satrapis. » Illi autem non potuerunt scripturam legere. Et ingressa est regina, non uxor, secundum Porphyrium, sed avia, secundum Josephum, vel mater secundum Origenem. Et ait ad regem : « Est vir in regno tuo, qui spiritum deorum habet, quem pater tuus, » id est avus, « principem magorum constituit. Ille vocetur, et omnia dicet tibi, » Cumque intrasset Daniel promisit ei rex munera, quæ et supra. Qui respondit : « Munera tua sint tibi, vel alteri da. Scriptura autem legam tibi, rex, et exponam. Nosti quod Deus excelsus dederat regnum patri tuo, et non cognovit. Propterea fenum, ut bos, comedit, donec cognosceret. Tu quoque cum scires hæc omnia, adversus Deum cæli elevatus es; et vasa ejus profanasti tradens ea manibus immundis, et bibens in eis, deos laudasti; qui nec vivunt, nec sentiunt, Deum vero qui statum tuum in manu sua habet, non glorificasti, propterea ista coram te exaltata sunt : MANE, THECEL, PHARES, quod sonat *numerus, appensio, divisio*. Et est sensus : « Numeravit Deus regnum tuum, » id est complevit illud, et est dictum per simile pecuniæ, quæ numerata tollitur, et absconditur, « appensus es in statera, et inventus es minus habens, » id est justo Dei judicio minus vives, quam putabas, « divisum est regnum tuum, et datum est Medis et Persis, » vel fractum est regnum tuum : nam Phares *fragmentum* significat. Et tradidit rex munera Danieli, quæ promiserat. Eadem nocte capta est Babylon. Nam Cyrus diviserat Euphratem longe a civitate per plures rivos, ut alveum, qui influebat in civitatem, vadabilem faceret, et per ipsum ingressi sunt hostes in civitatem sub muro, et interfectus est Baltassar, et successit ei Darius in regnum, annos natus septuaginta duo ubi alii libri habent sexaginta duo, alii quadraginta et duo. Nam Cyrus ei tanquam majori honorem in omnibus deferrebat. Quod autem eadem nocte visionis capta sit civitas, apparet in Isaia qui loquens ad Baltassar ait : « Pone mensam, et contemplare in specula comedentes, et bibentes, surgite principes, arripite clypeos (Isa. xxi). Quidam tradunt quod mater Baltassar, pro qua factus est hortus suspensibilis, filia fuit Darii, et quia Baltassar filium non habebat, Darius festinabat occupare regnum.

* *Additio 1.* Vel ideo, quia putabat hostes recessisse, cum illi ad dividendum fluvium abissent, ut juxta civitatem vadabilem facerent. Vel quia confederati ei Darius et Cyrus, illis fecit convivium : sed illi inter epulas occiderunt eum.

A * *Additio 2.* Nec tamen fuit Daniel Simoniacus, quia sponte oblata suscepit.

CAP. IX. Visio septima.

Sequitur septima visio Danielis (*Dan. vi*). Porro Darius sumens Danielelem duxit eum secum in Mediam. Et fecerat eum unum de tribus satrapis, qui præerant centum vicenis, sed in Daniele spiritus Dei amplior erat. Et cogitabat rex constituere eum super omne regnum. Unde principes invidebant ei, et quærebant occasionem accusandi eum ex latere regis, id est pro eo quod erat ex latere regis. Fabulantur Hebræi, quia quærebant occasionem in sermone, tactu, nutu, vel internuntio ad reginam, vel ad aliquam concubinarum regis, nullamque causam reperire potuerunt, eo quod fidelis esset, et super thesauros erat, dicit Josephus, quia adeo justus erat, ut munera oblata respueret. Et dixerunt principes : « Non inveniemus occasionem adversus eum; nisi in lege Dei sui, » et subripuerunt regidicentes : « Consilium inierunt cuncti principes regni tui, et satrapæ, et judices, quod quicumque petierit aliquid a quocunque deo, vel homine, usque ad dies triginta, nisi a te rex, mittatur in lacum leonum. Nunc itaque confirma sententiam, et scribe decretum. » Et acquievit rex. Porro Daniel ingressus est domum suam, et fenestris apertis in cœnaculo suo contra Jerusalem, tribus temporibus in die flectens genua, orabat. Tribus horis orabant Judæi in die, scilicet hora tertia, sexta, et nona, sicut legitur de Apostolo, quod tribus vicibus orabat in die; de Petro et Joanne, quod ascendebant ad horam orationis nonam (*Act. iii*). In tertia orabant, quia tunc eis datus est decalogus in Sina (*Exod. xx*). In eadem orat Ecclesia, quia tunc est datus Spiritus sanctus super apostolos (*Act. ii*). In sexta orabant, quia tunc erectus est serpens æneus in deserto (*Num. xxi*). In eadem orat Ecclesia, quia tunc est Christus suspensus in ligno (*Luc. xxiii*). In nona orabant, quia tunc dedit petra aquam in Cades (*Num. xx*). In eadem orat Ecclesia, quia tunc de Christo lanceato exivit sanguis et aqua (*Joan. xix*). Cumque invenissent viri illi Danielelem orantem, accusaverunt eum ad regem de transgressione decreti. Et contristatus rex, posuit cor, ut liberaret eum laborans, usque ad occasum solis. Quod intelligentes viri dixerunt : « Scito, quia lex hujus regni est, ut decretum regis non liceat immutari. Tunc miserunt Danielelem in lacum leonum, et obsignavit rex annulo suo, et annulis optimatum lapidem, qui pro januis positus erat. Et incœnatus rex, totam noctem duxit insomnem, et diluculo rediit rex ad lacum, et fletus exclamavit : « Daniel, serve Dei, valuitne Deus tuus liberare te a leonibus? » Qui respondit : « Deus meus misit mihi angelum suum, et conclusit ora leonum, quia non est inventa in me iniquitas. » Forte quia vidit angelum, vocatur hæc pericopa visio. Et eductus est Daniel de lacu leonum in nullo læsus. Et dixerunt qui accusabant eum, non Dei providentia hoc

factum, sed quia saturati erant leones. Tunc rex A jussit leonibus multas carnes apponi, eisque satiat, accusatores Danielis misit in lacum cum uxoribus et filiis, et non pervenerunt usque ad pavimentum, donec arriperent eos leones, et omnia ossa eorum comminuerent. Tunc scripsit Darius universo regno suo dicens: « Paveant omnes Deum Danielis; ipse est enim Deus vivens, et æternus in sæcula. » Et ægrotavit Daniel per dies plurimos. Cumque surrexisset, faciebat opera regis, forte mausoleum in Ecbatanis, quod hactenus manet, ut dicit Josephus, ita mirabre, ut ea die qua conspicitur putetur esse constructum. Ibi sepeliuntur Medorum reges et Persarum pariter, et Parthorum; et cui cura illius committitur sacerdos est Medorum.

CAP. X. — *Visio octava.*

Sequitur octava visio Danielis (*Dan. ix.*). « In anno primo Darii filii Assueri, » qui et Astyages dictus est, « qui subjugavit sibi regnum Chaldæorum, ego Daniel intellexi in libris » Jeremiæ, « ut compleretur, » id est ad completionem appropinquarent, « desolationis Jerusalem anni septuaginta, et oravi Dominum in jejuniis, et sacco et cinere, dicens: Justus es, Domine, peccavimus, iniquitatem fecimus, et adduxisti eam super nos. Avertatur, obsecro, ira tua a civitate tua Jerusalem, et a monte sancto tuo. Ostende faciem tuam super sanctuarium tuum, quod desertum est. Exaudi, Domine, placare, Domine, attende; et fac, ne moreris. Adhuc me loquente, ecce vir Gabriel tetigit me in tempore sacrificii vespertini, et ait: Ab exordio precum tuarum egressa est liberationis sententia a Deo. Ego autem veni, ut indicarem tibi eam, et etiam quædam alia, quia vir desideriorum es tu. Tu ergo animadvertes visionem, et sermonem intellige. » Tunc aperuit ei liberationem spiritualem futuram per Christum, forsán imminentem, pro qua orabat; differt, quia post dicit de ea exauditum, ibi. « Noli metuere (*Dan. x.*). » Addidit etiam de destructione per Romanos: « Septuaginta hebdomades abbreviatæ sunt super populum tuum, et super urbem tuam sanctam, ut consummetur prævaricatio, et finem accipiat peccatum, et deleatur iniquitas, et adducatur justitia sempiterna, et impleatur visio, et prophetiæ, et ungatur Sanctus sanctorum. Scito ergo et animadvertes: Ab exitu D sermonis, ut iterum ædificetur Jerusalem; usque ad Christum ducem, hebdomades septem et hebdomades sexaginta duæ erunt. » His verbis Christi incarnationem designat angelus, qui legem, prophetias implevit, peccata tulit, et justitiam adduxit, et unctus est oleo lætitiæ præ consortibus suis (*Psal. xlv.*). Et proposuit hebdomadas, non dierum, sed annorum, ut septem anni sint hebdomada una. Abbreviatas vero dixit, ut intelligamus annos lunares, qui breviores sunt solaribus undecim diebus. Septuaginta ergo hebdomades annorum solarium faciunt annos quadringentos septuaginta quinque, lunarium vero annorum, faciunt annos quadringentos nonaginta. Est ergo sensus, quod ab exitu sermonis, ut reædifice-

tur Jerusalem, usque ad ducem Christum fluxerunt anni lunares quadringenti nonaginta. Cæpit ergo Beda numerare a vigesimo anno regni Artaxerxis, in quo Nehemias, pincerna ejus, impetravit ab eo ut restituerentur muri Jerusalem, et restituit eos in multa angustia. Ab illa, inquam, licentia a rege accepta usque ad Christi passionem, fluxerunt anni lunares quadringenti nonaginta: et hanc summam annorum computat secundum octavum annum imperii Tiberii Cæsaris. Et statim modicum intersevit Daniel, « et reædificabitur platea et muri in angustia temporum » propter timorem. De septuaginta vero hebdomadibus annorum separavit Daniel ultimam dicens: « Confirmabit autem pactum multis hebdomada una. » Quod intelligendum est de tribus annis, et dimidio, quibus prædicavit Christus, et quod patribus promiserat confirmavit. Nam jam tres anni et dimidius hujus hebdomadis novissimæ præterierant, quando baptizatus est Dominus, « et in dimidio » ejusdem « hebdomadis » residuo circa finem, « deficiet hostia et sacrificium, » id est veniente veritate cessabunt umbræ, « et in templo erit abominatio desolationis, » id est abominanda et desolanda erunt sacrificia post mortem Christi, « et usque ad finem » mundi « durabit hæc desolatio. » Supra vero in littera posuit Daniel tempus mortis Christi, dicens: « Et post hebdomades sexaginta duas, » subaudi, et septem, et novissimam, quam in duas partes divisimus, « occidetur Christus, et non erit ejus populus, qui eum negaturus est », « dixerunt enim: « Non habemus regem nisi Cæsarem (*Joan. xix.*). » Et alibi: « Hunc nescimus unde sit (*Joan. vii.*). »

Quod vero sequitur: « Et civitatem et sanctuarium dissipabit populus, » ad septuaginta hebdomades non pertinet. Sed prophetato tempore adventus Christi et mortis, prophetavit quid venturum erat populo, qui noluit eum recipere, dicens: « Et dissipabit civitatem et sanctuarium, » populus scilicet Romanus, « cum duce suo venturo, et finis ejus erit vastitas, et post finem belli statuta » a Deo in æternum « desolatio. » Et nota quod ex duobus quæ hic leguntur, scilicet « ungetur Sanctus sanctorum, » et « deficiet hostia, » sumitur illud quod solet dici Judæis: Cum venerit Sanctus sanctorum, cessavit unctio vestra. Africanus huic enumerationi Bedæ consonat in principio, sed in fine differt. Non enim extendit septuaginta hebdomades, nisi usque ad decimum quintum annum Tiberii, in quo baptizatus est Christus. Tertullianus vero inchoat numerare hebdomadas illas a primo anno Darii, in quo egressus est sermo a Domino ad Danielelem per angelum, ut iterum reædificarentur muri Jerusalem. Et extendit eas usque ad captivitatem factam per Romanos. Et tunc pertinet ad septuaginta hebdomades; quod dictum est, quia « civitatem, et sanctuarium dissipavit populus cum duce venturo. » Hebræi sic exponunt: « Septuaginta hebdomades abbreviatæ sunt

super populum tuum. » Quasi dicat : O Daniel, scito ab hac die, qua nunc tibi loquor. Erat autem annus primus Darii, qui occidit Baltassar, et regnum Chaldaeorum in Persas Medosque transtulit, usque ad septuagesimum annum hebdomadarum, id est usque ad annos quadringentos nonaginta. Hæc populo tuo per partes accidunt : primum propitiabitur tibi Deus sicut precaris, et delebitur peccatum, et finem accipiet prævaricatio. Nunc enim, urbe et templo destructis, in luctu est populus, sed in brevi restaurabitur, et non solum in his septuaginta hebdomadibus hæc fient, sed nascetur Christus justitia sempiterna, et signabitur visio, et propheta, ut propheta non inveniatur in Israel, et ungatur Sanctus sanctorum, de quo dicitur in Psalmo : « Propterea unxit te Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis (Psal. xlv), qui dicit : « Sancti estote, quoniam et ego sanctus sum (Levit. xx). » Scito ergo quoniam ab hac die quam nunc tibi loquor et Dei sermonem promitto, quod revertatur populus, et Jerusalem instauretur. Usque ad Christum et desolationem templi, hebdomades numerentur sexaginta duæ, et aliæ septem in quibus, juxta ordinem suum, duæ res fient, de quibus ante dixi, quod revertatur populus, et reedificetur platea a Nehemia et Esdra. In fine ergo hebdomadarum complebitur Dei sententia in angustia temporum, quando rursus destruetur templum, et capietur civitas. Nam « post sexaginta duas hebdomadas occidetur Christus, et non erit ejus populus, qui negaturus est eum ***; » sive, ut quidam Hebræi dicunt, non erit ejus imperium, quod putabat se recepturum. Et quid dico de Christo occidendo et negaturo populo, penitus deserendo, cum et civitatem et sanctuarium dissipaturus sit populus Romanus cum duce venturo, id est Vespasiano. Quo mortuo, transactis septem hebdomadibus, id est annis quadraginta novem, Ælius Adrianus, a quo postea de ruinis Jerusalem urbs Ælia condita est, rebellantes Judæos, Rufo magistro exercitus pugnante, superavit, et tunc defecit hostia et sacrificium, et usque ad consummationem mundi continuabitur desolatio. Non vos moveat, inquiunt Hebræi, si prius numerantur septem hebdomades, et postea sexaginta duæ et rursus in duas partes diviatur una. Est enim hoc idioma Hebræi sermonis, et antiquæ latinitatis, ut ante numerum minorem supputent, post majorem; verbi gratia, nos juxta proprietatem linguæ nostræ dicimus : Vixit Abraham centum septuaginta quinque annis; ille e contrario, vixit Abraham quinque septuaginta centum annis. Non igitur ut legitur, ita adimpletur, sed ut totum pariter supputatur, ita finem accepit. Nec ignorandum quosdam illorum dixisse, quod una hebdomada de qua dicitur : « Confirmabit pactum multis hebdomada una, » dividatur in Vespasianum et Adrianum, ut, juxta historiam Josephi, Vespasianus et Titus tribus annis et sex mensibus pacem cum Judæis fecerunt, tres autem annis, et sex menses sub Adriano, computentur, quando Jerusalem omnino

A subversa est, et Judæi catervatim cæsi, ita ut Judææ quoque finibus propellerentur. Hæc aiunt Hebræi, non magnopere curantes, a primo anno Darii regis Persarum, usque ad extremam eversionem Jerusalem, quæ sub Adriano accidit, computari olympiades centum septuaginta duas, hoc est annos sexcentos nonaginta sex, qui faciunt hebdomadas Hebraicas nonaginta novem et annos tres, quando Corbas dux Hebræorum est oppressus, et Jerusalem usque ad solum diruta est.

Aditio 1. — In Hebræo non habetur, « populus qui eum negaturus est, » quorum etiam littera sana non potest legi. « Occidetur Christus, et non erit ejus hoc, » scilicet occidi, sed ex natura nostra.

Aditio 2. — Cum hæc forma verborum in Daniele non reperiatur.

Aditio 3. — Unde : « Et illudentes ei dicebant : Ave, rex Judæorum (Matth. xxvii). »

CAP. XI. — Visio nona.

Sequitur nona visio Danielis, quam cum sequenti quidam dicunt esse unam (Dan. x). Sed Hieronymus, secundum Hebraicam veritatem, tradit esse duas, et utraque scripta est in Daniele Hebraice. Porro utramque vidit Daniel : unam quidem vidit, sed alteram audivit, anno tertio regni Cyri regis Persarum, et in eadem die ejusdem anni in hunc modum : « Primo anno Darii, Daniel intelligens imminere septuagesimum annum captivitatis liberandæ, oravit Dominum, ut Darius et Cyrus liberarent populum suum. Et data est sententia a Deo de licentia redeundi danda; et hanc egressam a Domino, supra nuntiavit Danieli Gabriel. Et ex tunc Darius disponebat de libertate et licentia danda Hebræis, sed præventus morte non implevit. Cyrus autem primo anno regni sui dedit eis eandem libertatem, quam habebant indigenæ, et licentiam redeundi. Ipsi vero quia fere omnes nati erant in Chaldæa, et possessiones ibi habebant, eligebant remanere in terra nativitatis suæ. Pauci vero, qui ascendere disponebant in Judæam, pigri erant et morosi, etiam usque ad tertium annum Cyri. Quod attendens Daniel, vehementius affligebatur dolore quam prius, et orabat Dominum, ut qui prius dederat regibus animum liberandi, daret et populo animum redeundi. Factum est ergo tertio anno regni Cyri, primo mense, prima die mensis, lugebat Daniel trium hebdomadarum diebus, panem desiderabilem non comedit, carnes, et vinum non gustavit, nec usus est unguento pro balneis, more Persarum. Die autem vigesima quarta, dum esset juxta fluvium qui est Tigris, vidit. Et ecce vir vestitus lineis, accinctus zona aurea, cujus facies quasi fulgor, oculi ut lampades, torax corporis quasi chrysolithus, quæ deorsum erant brachia, scilicet, femora, tibiæ, et pedes quasi æs candens, et sermo ejus quasi vox multitudinis loquentis. Porro viri, qui erant cum eo territi fugerunt, et solus vidit visionem, et corruit in faciem suam. Sed vir ille accessit, et erigens eum, et confortans ait : « Noli metuere, Daniel, quia ex die primo mensis, quo po-

suisti cor tuum, ut te affligeres coram Deo, exaudita sunt verba tua, et egressa est sententia a Deo de re-ditu populi, et eadem die volui ad te venire, ut nuntia-rem tibi : sed princeps regni Persarum restitit mihi viginti diebus, et uno. Cumque tunc egrederer, apparuit princeps Græcorum, veniens, ut ad-versaretur principi Persarum, et mihi, et aliquan-tulam feci moram. Sed nunc venio, ut certificem te de re-ditu populi, et in his nemo est mihi adjutor, nisi Michael princeps vester. » Hos duos principes Græcorum et Persarum, dicit Hieronymus, esse an-gelos malos, qui appositum sunt regnis illis ad exer-citium. Laborabat itaque angelus Persarum, ne He-bræi liberarentur a dominio Persarum, tum quia de-lectabatur afflictionibus eorum, tum ut Persæ diutius affligerentur eos, gravius peccarent. Laborabat etiam angelus Græcorum, ut Persæ et captivitas Hebræo-rum cum eis, transirent in dominium Græcorum. Gregorius autem vult eos fuisse angelos bonos, qui satagebant ne tam cito liberarentur Judæi, ut, si quid adhuc erat purgandum in eis, purgaretur, et deco-querentur usque ad unguem. Præterea addidit vir ille : « Nunc revertar, ut prælium adversus princi-pem Persarum ; verumtamen prius annuntiabo tibi, quod expressum est in Scriptura veritatis, » de qui-busdam aliis, quorum geris sollicitudinem. Porro a primo anno Darii, orabat Daniel pro eo, ut staret et roboraretur regnum ejus, et sollicitus erat de suc-cessoribus regni Persarum, volens eos scire. De quo-rum manifestatione sequitur decima visio, in qua primum inducitur Daniel loquens sic :

CAP. XII. Visio decima.

« Ego autem a primo anno Darii meditabar in conspectu Dei, ut confortaretur et roboraretur ipse Darius (Dan. ii). » Et statim fit metaplasma, qui frequens est in prophetis, et inducitur vir ille prædictus, loquens ad Danielelem sic : « Et tunc veritatem annuntiabo tibi, » quia ecce adhuc post Darium et Cyrum, qui nunc sunt tres reges stabunt in Perside, Cambyses scilicet, Smerdes Magus, Darius filius Hystaspis, et quartus, scilicet Xerxes, filius Darii super omnes erit, et concitabit omnes adver-sum regnum Græciæ. De isto legitur, quia succen-dit Athenas, et bellum navale egit apud Salaminam quando Sophocles, et Euripides clari habebantur, et Themistocles in Persiam fugiens hausto sanguine tauri periit. Tunc vir, qui loquebatur Danieli, præ-termisit omnes reges, usque ad Alexandrum Ma-gnum, et ait : « Surget vero rex fortis, et faciet quod placuerit ei, et cum steterit, conteretur re-gnum ejus, et dividetur in quatuor ventos cœli. » In Ægypto enim, quæ est ad meridiem primus re-gnavit Ptolemæus, Lagi filius. In Macedonia Phi-lippus, qui et Aridæus, frater Alexandri, quæ est ad occidentem Syriæ et Babylonæ, et superioribus locis qui sunt ad orientem, præfuit Seleucus. Ni-canor imperavit Asiæ, et Ponto, et cæteris in eadem plaga provinciis. Antigonus vero ad septentrionem. Et hoc secundum orbis totius plagas dicimus. Qui

A autem in Judæa est ad aquilonem Syriam, ad me-ridiem Ægyptum habet. De regno Ægypti et Syriæ tantum prosequitur Daniel, quia sub his afflictus est populus Dei vicissim. Porro post Alexandrum regnavit in Ægypto Ptolemæus, Lagi filius, a quo sequentes reges Ægypti Ptolemæi dicti sunt. Post Ptolemæus Philadelphus, post Ptolemæus Everge-tes, post Ptolemæus Philopater, post Ptolemæus Epiphanes. In Syria post Alexandrum regnavit Se-leucus, post Antiochus Soter, a quo successores Antiochi dicti sunt, post Antiochus Theos, post, Antiochus Gallinicus, post Antiochus Magnus, post Antiochus Epiphanes. De his prosequitur vir loquens ad Danielelem, incipiens a rege Ægypti sic : « Et confortabitur rex austri. » Ille est Ptolemæus, Lagi filius, adeo fortis ut Pyrrhum regem Epirotarum ex-pulsum restitueret in regnum, et, devicto Demetrio, filio Antigoni, Seleuco regni sui partem, quam An-tigonus abstulerat restituit, Cyprum, Phæniciam, et regiones multas et insulas sibi subjugavit. Cui successit Ptolemæus Philadelphus, qui primus ab Æthiopia adduxit quadringentos elephantes, tur-res ligneas eis superponens, in quibus posuit ar-matos ad dimicandum, sub quo LXX interpretes claruerunt. Ille pugnavit contra Antiochum Theos regem Syriæ, sed postea fœderati sunt. Nam An-tiochus duxit uxorem Berenicem, filiam Philadelphi, repudiata priori uxore Laodice : quæ cum redisset in gratiam viri, occidit veneno virum, et filium quem susceperat de Berenice, Gallinicum vero fi-lium suum fecit regem Syriæ. Evergetes vero, qui successit Philadelpho in ultionem Berenice sororis vastavit Syriam. Sed audito quod principes Ægypti conspiraverant adversus eum, rediit in Ægyptum, trahens secum de Syria prædam multam nimis, et simulacrorum duo millia sexcenta talenta. Porro Gallinicus duos filios reliquit, Seleucum et Antio-chum Magnum ; sed Antiochus, occiso fratre suo, regnavit, et congressus cum rege Ægypti Philopatre victus est, per desertum fugiens, et pene captus. Philopatri vero successit in Ægypto Epiphanes cum esset quatuor annorum, et cœpit Antiochus Ma-gnus infestare eum. Sed principes Ægypti dimica-bant pro puero. Sub Epiphane, Onias sacerdos, as-sumptis plurimis Judæorum, fugit in Ægyptum, et accepit a rege regionem quæ Eliopoleos voca-batur, et in ea extruxit templum simile templo Judæorum, asserens se implere vaticinium Isaie scribentis : « Erit altare Domini in Ægypto, et ti-tulus ejus in terminis ejus (Isa. xix). » Hoc tem-plum permansit annis ducentis quinquaginta usque ad Vespasianum, qui civitatem ipsam, quæ diceba-tur Oniæ, et templum funditus evertit. Porro An-tiochus Magnus reliquit duos filios Seleucum et An-tiochum Epiphanem ; sed Epiphanes, per fraudem ejecto fratre, vel occiso, regnavit in Syria.

Hucusque de ordine historia inter Porphyrium, et nostros nulla est contentio : quæ sequuntur ex-ponit Porphyrius de Antiocho tantum. Exposuit

enim Danielem, ut infamaret eum. Nos autem mistim exposuimus de Antiocho et Antichristo, quædam tamen specialiter de Antiocho, et quædam de Antichristo, ut illud de Antiocho : « Et comedentes panem cum eo, » et cætera, usque illuc, et venient super eum trieres, et Romani. » Antiochus enim Epiphanes dedit sororem suam uxorem Epiphanio regi Ægypti in dolum, qui suscepit ex ea duos filios. Tunc Antiochus ingressus est Ægyptum, tanquam visurus sororem et nepotes, sed inter epulas fecit occidi virum sororis, et voluit obtinere Ægyptum, sed Ægyptii viriliter resistentes deiecerunt eum. Post biennium reversus obsedit Alexandriam, et ecce legati Romanorum missi sunt ad Ægyptios liberandos, quibus fœderati erant. Cumque applicuissent, egressus est eis obviam Antiochus, et dum starent in litore, dixit ei Marcus Publius Lenas : « Senatus populusque Romanus præcipiunt tibi recedere ab amicis suis. » Cumque ille peteret inducias respondendi, Marcus circa illum fecit circumlumi in sabulo cum virga, et ait : « Senatus populusque Romanus præcipiunt tibi, ne egrediaris de hoc circulo, donec respondeas. Ad quem Antiochus : « Si sic visum est senatui et populo Romano, recedendum est. » Et recessit ab Ægypto. » Similiter et quod sequitur de Antiocho tantum intelligendum est : « Et erit in concupiscentiis feminarum. » Nam Antichristus castus erit ob simulationem religionis. Quod vero sequitur : « Deum in Moazim in loco suo venerationis, » utrique congruit. Moazim enim præsidium sonat, et Antiochus in Jerusalem præsidium posuit, et idolum Jovis, Antichristus vero diabolus Deum, et præsidium suum venerabitur. Porro Antichristo tantum congruit id quod sequitur : « Et figet tabernaculum suum Apadno inter maria. » Apadno interpretatur solium suum. Et est sensus : Figet tabernaculum solii sui in Jerusalem, quæ sita est inter mare Mortuum, et Tyrrhenum. Et « super montem inclitum et sanctum, » id est in monte Oliveti, « et ponet tabernaculum suum, et veniet usque ad summitatem ejus, » id est ad locum unde Dominus ascendit, « et nemo auxiliabitur ei, » quia audietur vox in aere dicens : Morere ; et statim fulminabitur.

Postea prosequitur visio de Antichristi tempore, et conversione Judæorum, et resurrectione mortuorum, dicens : « Et veniet tempus quale non fuit ex quo gentes cœperunt esse. Et stabit Michael pro filiis populi tui, et salvabitur ex eis omnis, qui scriptus erit in libro Dei. Et multitudo omnium, qui dormiunt in pulvere terræ evigilabunt, alii in vitam æternam, alii in opprobrium, ut videant semper (Dan. xii). » Non quidem bonos, quia tolletur impius, ne videat gloriam Dei (Isa. xxvi), sed ut videant opprobrium suum semper. « Tu autem, Daniel, signa librum, » id est scribe mysteria, sed non expone. « Pertransibunt plurimi, et multiplex erit scientia. » Quasi diceret : Relinque posteris materiam exercitii. Et desiderabat Daniel scire quanto

A tempore duraret persecutio Antichristi. Et vidit principem Persarum stantem in ripa fluminis, et principem Græcorum stantem in altera, et virum indutum lineis stantem in medio super aquas, et dixit ad eum : « Usquequo finis horum mirabilium ? » Et elevans ille utramque manum, juravit per Viventem in æternum : « Quia in tempus et tempora, et dimidium temporis. » Et ait Daniel : « Domine, quid erit post hæc ? Et respondens ille iteravit idem tempus, sed per alia verba, dicens : « Cum ablatum fuerit iuge sacrificium, et posita fuerit abominatio in desolationem, » hoc est, cum ablato cultu Dei et desolato, Antichristus abominabiliter exhibebit se adorandum, « et erunt dies mille ducenti nonaginta, » id est tres anni et semis. B Postea intulit, quid erit post hæc. Respondet dicens : « Beatus, qui expectat, et pervenit ad dies mille trecentos triginta quinque. » Si diebus mille ducenti nonaginta addantur dies quadraginta quinque, fient dies mille trecenti triginta quinque. Ita post mortem Antichristi dabuntur lapsis quadraginta quinque dies ad poenitentiam. Et est sensus : Beatus erit, qui post dies persecutionis perveniet ad dies superadditos poenitentiae. Tu autem, Daniel, interim vades ad præfinitum tempus vitæ tuæ, et requiesces et in fine dierum stabis in sorte tua, id est resurges in ordine tuo.

CAP. XIII. De Susanna.

Sequitur historia Susannæ, quam Hebræus non habet in libro Danielis. Et vocat eam fabulam, non C quod inficietur rem gestam, sed quod in ea falsum legitur de sacerdotibus lapidatis, quos Jeremias adustos testatur. Et quia fabulamur eam scriptam a Daniele, cum a quodam Græco scripta fuerit : quod probatur ex eo quod quædam allusio verborum facta sit ibi nominibus arborum, videlicet apotoy, eymi, cyse, apotoy, primi, prise. Tales enim allusiones verborum, et arborum nomina, non inveniuntur in Hebræo. In translatione quidem nostra una ex eis allusionibus qualiscunque legitur, ut cum dixisset sacerdos sub schino, respondit Daniel verbum, quasi alludens nomini, *scindet te medium*. Expressius fieret, si diceretur ita, sub ilice, et adderetur : Illico angelus Domini scindet te. Eadem allusio potest fieri verbi ad nomen temporis, ut si diceretur : Factum est hoc feria secunda, et responderetur : Feriat te Deus. Hanc eandem historiam vocat Origenes fabulam in decimo Stromatum, id est *Instructionum*, forte secundum editionem, quam sub obelo et asterisco composuit, stromata vocavit, quia per eam plenius nos instruxit. Apparet autem hoc factum esse adhuc recenti captivitate, quia Daniel adhuc juvenis erat. Porro Susanna, uxor Joachim, pulchra erat nimis (Dan. xiii). Et exarserunt in eam duo seniores iudices illius anni, de quibus dicit Dominus : « Iniquitas egressa est in Babylone a senioribus iudicibus. » Tradunt Hebræi quia mulieres in hoc decipiebantur, quia dicebant se esse de stirpe David, et Christum de semine

suo nasciturum. « Ili statuerunt in commune tempus, quo Susannam possent invenire solam, » et latuerunt post meridiem in pomario Helciae. Et ingressa est Susanna volens lavari, id est ungi pro consuetudine terrae, et misit puellas ad afferendum oleum et smegmata. Est autem proprie smegma hordeum cum palea, unde faciunt mulieres decoctionem forte ad nitorem faciei. Tunc currentes senes adeam dixerunt : « Commiscere nobiscum, alioquin feremus contra te testimonium adulterii. » Et elegit Susanna incidere in manus eorum, potius quam peccare in Deum. Et exclamavit : et accurrentes famuli, erubuerunt, cum audissent senes loqui. Altera die statuta est Susanna in medio populi, et ponentes senes manus suas super caput ejus, contestati sunt se vidisse juvenem et ipsam pariter commisceri, et condemnaverunt eam ad mortem. « Et clamavit Susanna voce magna ad Deum : Domine, tu scis, quia ignorans morior. Cumque traheretur suscitavit Deus spiritum pueri, cui nomen Daniel. » Non est credendum his qui dicunt Daniele mortuum fuisse, et suscitatum tunc, et deinceps fuisse prophetam, sed tunc manifestavit Dominus Spiritum sanctum fuisse in eo, qui prius, quasi latens, quiescebat. Et ait Daniel ad populum : « Revertimini ad iudicium, quia falsum locuti sunt adversus eam. » Cumque revertissent, separavit Daniel senes ab invicem, et advocans unum dixit : « Sub qua arbore vidisti eos colloquentes, qui ait : Sub schino, » quam Latini dicunt ilicem, vel lentiscum. Et advocatus alter dixit : « Sub prino. » Et acclamavit populus in eos propter dissonantiam, et interfecerunt eos, id est regi tradiderunt interficiendos. « Et factus est Daniel magnus in populo in die illa, et deinceps. Et rex Astyages appositus est ad patres suos, et suscepit Cyrus regnum ejus, » id est regnum Persarum. Forte hic determinatur tempus, quo liberata est Susanna, quando scilicet Cyrus factus est rex Persarum, et Darius rex Medorum. Vel potius determinet tempus sequentis historiae, quæ hic inchoat, et adhuc stabat regnum Babylonis, et erat in Babylone rex, de quo statim sequitur :

« Erat autem Daniel conviva regis, et honoratus super omnes amicos ejus (*Dan. xiv.*). » Cujus nomen, quia tacet historia, potest intelligi fuisse pater Baltassar, vel ipse Baltassar, sub quo factum est a Daniel, quod legitur in fabula Belis, et draconis, quam fabulam appellat Hebræus, eo quod falsum legitur in eo, et impossibile de translatione Habacuc. Et refert Hieronymus, quod cum dixisset ei Hebræus talem translationem corporalem nusquam factam esse, respondit quidam sciolus, qui erat cum eis, Ezechielem translatum de Chaldaea in Judæam. Et irrisit eum Hebræus dicens : In littera expressum est, quod Ezechiel translatus est in spiritu. Unde Apostolus noster caute locutus est dicens : « Sive in corpore, sive extra corpus, nescio, Deus scit (*II Cor. xii.*). » Et addidit Hebræus nil in

A hac fabula prophetica narrari, sed opus tantum ex industria factum

* *Additio 1.* Quid sit obelus et asteriscus require supra cap. xv, in Genesi, *De diversis translationibus.* Cum enim quatuor fuissent translationes, LXX, Aquilæ, Theodotionis, Symmachi, Origenes translationes illas corrigens quatuor columnas fecit, in prima posuit translationem LXX, in secunda Aquilæ, in tertia Theodotionis, in quarta Symmachi, et convenientiam trium notavit asterisco, discordantis a tribus translationibus notavit obelo.

** *Additio 2.* Transitus est, quem hic facit historia, valens forte ad præcedentia de Susanna, vel magis ad sequentia de idolo Belis. Tempore enim mortis Astyagis, et successione Darii filii ejus adoptivi, et Cyri nepotis, id est filii filiae ejus Astyages, factum est illud de Bele et illud de Susanna, cum adhuc regnum Babylonis floreret.

CAP. XIV. De idolo Belis et dracone.

« Erat autem in Babylone idolum, nomine Bel, et impendebantur ei diebus singulis de simila duodecim artabæ, et oves quadraginta, et vini amphoræ sex (*Dan. xiv.*). » Est autem artaba apud Chaldaeos eadem mensura, quæ et ephi apud Hebræos, mensura scilicet trium modiorum. « Et rex Babylonis adorabat illud per singulos dies, et dicebat Danieli : Quare non adoras Bel? Qui respondit : Non colo facturam, sed creatorem omnium Deum viventem. Et ait rex : Nonne videtur tibi Bel Deus vivens, qui tanta quotidie comedit et bibit? Qui respondit : Intus luteus est, et foris æneus, nunquam comedit. » Et vocavit rex sacerdotes, et ait : « Nisi dixeritis mihi quis comedit impensas has, moriemini. Si autem ostenderetis mihi, quomodo Bel comedat hoc, Daniel morietur. Erant autem sacerdotes sexaginta, exceptis uxoribus et parvulis. Et venit rex cum Daniele in templum. Et dixerunt sacerdotes : Nos egrediemur foras, et tu rex, pone vinum, et escas, et claude ostium, et signa annulo tuo, et nisi inveneris mane comesta a Bel, moriamur. Et posuit rex cibos ante Bel. Et Daniel cribravit cinerem per totum pavementum coram rege, et clausum est ostium, et signatum annulo regis. Sacerdotes autem ingressi sunt illa nocte, juxta consuetudinem suam, cum uxoribus, et liberis, et consumpscrunt omnia. » Fecerant autem sibi cuniculos sub terra, et absconditum introitum sub mensa. Diluculo venit rex ad templum, et Daniel cum eo, et invenerunt signa salva. Cumque aperuissent ostium, intuitus rex mensam vacuum, exclamavit : « Magnus est Bel, et tenuit Daniel regem ne ingrederetur, et ait : « Animadvertite vestigia pedum super pavementum. Et iratus rex apprehendit sacerdotes, et ostenderunt ei ostiola, per quæ ingrediebantur et egrediebantur. Et occidit eos rex, et dedit Bel in manum Danielis, qui subvertit eum et templum. » Erat autem in eodem loco draco magnus latens in fovea, et adorabant eum Babylonii. Sacerdotes ejus habebant hydraulia, id est vasa facta de coriis vitulorum, et

percutiebant ea virgis coraulmis, ut facerent sonitum terribilem, quasi tonitruum, ad quem excitatus draco, quandoque emittebat fumum, quandoque ignem, quandoque visibiliter apparebat. Et dixit rex Danieli: « Non potes dicere quia iste non sit Deus vivens. Et ait Daniel: Da mihi potestatem, et interficiam eum, absque ferro et fuste. Et dedit ei. Tulit ergo Daniel picem et adipem, et pilos, et coxit pariter, fecitque massas, et dedit in os draconis, et suffocatus crepuit. Et indignati Babylonii dixerunt: Judæus factus est rex. Et dixerunt ad regem: Trade nobis Daniele, alioquin interficiemus te et domum tuam, et compulsus tradidit eis. Qui miserunt eum in lacum leonum, et erat ibi septem diebus. In lacu erant leones septem, et dabantur eis quotidie duo corpora damnatorum, et duæ oves, et tunc non sunt data eis, ut devorarent Daniele. Erat autem Habacuc propheta in Judæa, qui ferebat pulmentum messoribus. Et ait angelus ad eum: Fer prandium in Babylonem Danieli, qui est in lacu leonum. Qui respondit: Babylonem non vidi, et locum nescio. Et tulit eum angelus capillo capitis sui, et posuit eum super lacum, et clamavit Habacuc: Daniel serve Dei, tolle prandium, quod misit tibi Deus. Et gratias agens Daniel comedit. Porro angelus restituit Habacuc in loco suo. Venit ergo rex die septimo, ut lugeret Daniele, et videns eum sedentem in medio leonum, exclamavit: Magnus es, Domine Deus Danielis, et extraxit eum de lacu leonum. Porro illos, qui perditionis ejus causa fuerant, intromisit, et devorati sunt in momento coram eo.»

* *Additio 1.* Ac si dicerent: Hæreticus, vel publicanus factus est.

CAP. XV. De Habacuc.

Porro Habacuc fuit de tribu Simeon. Hic prævidit captivitatem Jerusalem futuram, et advenientibus Chaldæis fugit in Sostratenam, et erat incola in terra Israel. Descendentibus vero reliquiis Judæ in Ægyptum*, quasi peregrinabatur in terra sua; et scripsit. Et in principio operis causatur adversus Deum, cur impius vastasset populum Dei, et sanctuarium ejus cum ipse clamaret, et non exaudiretur (*Habac. i.*). Sed in consolationem aperuit ei Dominus calamitates circumstantium nationum futuras per Nabuchodonosor, longe majores, et tandem ipsum Nabuchodonosor periturum, et ita a murmure conversus est ad preces. Et ostendit illi Dominus adventum Christi dicens: « Si moram fecerit, exspecta eum, quia veniens veniet, et non tardabit (*Habac. ii.*). » Et imprecatus est Habacuc Nabuchodonosor inter plurima dicens: « Væ qui potum dat amico suo mittens fel, et inebriat eum, ut aspiciat nuditatem ejus; » quod fecit Nabuchodonosor Sedeciz. Ultimo scripsit canticum: « Domine, audivi, » etc. (*Habac. iii.*) Hic dum ferret pulmentum messoribus, dixit domesticis suis: Ibo ad terram longinquam, cito redibo. Si tardavero

A per dies, ferte cibum messoribus. Et cum fuisset in Babylone subito supervenit messoribus. Intellexit autem, quod celeriter esset populus a Babylone reversurus. Unde patet longe post liberatam Susannam esse factum. Signum autem reditus dedit his qui in Judæa erant, quod visuri essent lumen in ruinis templi, ultimamque templi desolationem prædixit, quod gens occidentalis hanc esset actura. Tunc inquit: « Velamen Sancti sanctorum scindetur, et duarum columnarum epistylia auferentur, et quo sint nullus agnoscat. Ipsa vero in eremo adducentur, et eos in ultimo, qui persecutionem sustinent a serpente, illuminabit Dominus sicut a principio. Et mortuus est Habacuc, et sepultus in agro proprio solus. » Porro de Daniele quantum supervixerit post reditum populi in Judæam nescimus. « Defunctus autem, et sepultus est in spelunca regali solus cum gloria. Hic est Daniel, qui dedit signum in montibus super Babyloniam dicens: Quando pars montium arborea fumigabit, veniet finis Babyloniz; quando vero velut ignis ardebit, finis erit universæ terræ; quando ad partem noti aquæ decurrerint, revertetur populus ad terram suam. Quod si fluxerit sanguine erunt homicidia Belial in universa terra*».

* *Additio 1.* Id est duarum tribuum. Jam enim captivæ erant decem tribus, et coloni in earum terras adducti, inter quos latuit Habacuc, quousque recessissent Chaldæi; postea rediit in terram Judæ; et, discedentibus aliis, in propria terra, quasi peregrinus remansit.

* *Additio 2.* Hæc verba sumpta sunt de libro Epiphaniæ episcopi Cypri, cui in spiritu revelata sunt quædam secreta prophetarum. Plurima enim prophetiæ absconduntur, ut a quodam dicitur: « Secretum meum mihi (*Isa. xxiv.*). » Et liber ille Epiphaniæ *Secretum prophetarum* dicitur.

CAP. XVI. De Cyro.

(23) Post mortem Darii Medi, Cyrus monarchiam tenuit Orientis, cujus sedem posuit apud Persas; licet regnum Medorum majus esset et honorabilius, eo quod Persæ cum sublimaverant in regem. Iste fuit nepos Darii ex sorore, nepos vero Astyagis ex filia. Porro Astyages unicam habuit filiam, et vidit somnium, quod de genitalibus filię oriebatur vitis, quæ totam occupabat Asiam, et accepit a conectoribus se habiturum nepotem ex filia, qui dominus esset Asiæ, et ipsum dejiceret a regno. Quod timens dedit filiam suam uxorem militi plebeio, ne filius ex ea nasceretur nobilis et potens. Præterea filiam prægnantem ascivit, et natum ex ea filium, cuidam participi arcanorum tradidit occidendum. Qui credens regnum transiturum ad filiam suam, filium ejus veritus est occidere, et uni de pastoribus regis tradidit parvulum exponendum in nemore. Qui cum exposuisset eum, et id indicasset uxori, quæ in diebus illis pepererat, supplicavit ei mulier, ut parvulum deferret ei alendum, et pro-

(23) Quæ sequuntur ex diversis historiis sunt excerpta.

prium filium pro eo exponeret. Cumque redisset pastor ad puerum, invenit Canem (24) præbentem ei ubera, et a feris et avibus defendentem. Cumque tulisset eum ad uxorem allusitei tanquam diu notæ, vocavitque puerum Sparticum, id est *catulum*. Spartos enim Persica *canem* sonat. Qui cum esset grandiusculus, a pueris ludentibus factus est rex eorum, et contumaces et inobedientes sibi graviter affligebat. Quod graviter ferentes patres eorum, verbum detulerunt ad regem de filio pastoris. Quem cum advocasset rex, et argueret eum quod pueros plagasset, ille intrepidus se ut regem fecisse respondit. Et admiratus rex, et quædam signa generis sui in eo esse deprehendens, ascito pastore secretius veritatem rei agnovit. Veruntamen timor ejus de nepote mitigatus est, æstimans quod verbum conjectorum de regno impletum esset in regno puerorum, et eidem cui prius commiserat occidendum, commisit alendum, non indicans tamen esse nisi pastoris filium. Filium quidem illius secretarii sui elanculo dedit patri ad comedendum, quia non obediærat ori ejus, et post id ipsum indicavit ei. Factum est autem ut Astyages traderet exercitum illi secretario, ad hostes expugnandos, ipse vero recedit in Media. Porro ille non immemor maleficii regis persuasit exercitui, ut Spartacum regem Persidis sibi eligerent, et cognominavit eum Cyrum, quod interpretatur hæres. Quasi dicat: Licet relictetur Astyages, hic est hæres. Quo facto, timens Astyages Darium consobrinum adoptavit sibi in filium, et collecto exercitu congressus est adversus Cyrum, et fugerunt Persæ. Uxores autem eorum, et matres egressæ ad eos, et detectis posterioribus suis aiebant: « Vultisne introire in uteros matrum, et renasci. » Hoc pudore excitati Persæ, acriter redierunt in hostes, et victus est Astyages. Cyrus autem magis exhibuit se illi nepotem quam victorem: nam regnum Hircanorum concessit ei. Dario vero, tanquam fratri matris suæ, tradidit regnum Medorum, tamen sub certa spe revertendi ad ipsum.

CAP. XVII. De licentia redeundi data Judæis.

Itaque cum universum regnum devolutum esset ad eum, in hujus regni anno primo suscitavit Dominus spiritum ejus, ut impleretur verbum Jeremiæ (*I Esdr. i, ii*; *II Paral. xxxvi*; *Jer. xxix*; *Isa. xlv*). Et dedit libertatem omnibus Judæis, qui erant in universo regno suo, et licentiam redeundi in Judæam, et ædificandi domum Domini. Excitatus autem fuit ex verbis Isaïæ, qui ante ducentos et decem annos scripserat de ipso Dominum dicentem: Christo meo Cyro, cujus apprehendi dexteram, subjiciam ei gentes, et regna. Ipse reædificabit domum meam in Jerusalem (*Isa. xlv*). Ut ergo hanc munificam scripturam impleret, et scripturam libertatis et licentiæ traduxit in universum regnum suum, dicens: « Omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cœli, credo hunc esse quem gens Israel

adorabat. » In hac epistola hortatus est etiam Judæos ut ascenderent in Judæam, et qui nollet ascendere, juvarent ascendentes in pecunia, vestibus et jumentis. Porro clarissimi Judæorum habitabant in Babylonia, id est in terra Babylonis ever-sæ. Babylon enim proprie nomen est civitatis, Babylonia vero nomen regionis, licet unum pro altero sæpe legatur. Inter eos Zacharias natus in Chaldæa jam prophetabat. Ille benedixit Salathiel in filio, vocans eum Zorobabel, quod interpretatur *magister Babylonis*. Quasi dicat: Ille erit magister captivitatis Babylonicæ. Ad hujus prophetæ exhortationem primi surrexerunt viri Juda, ut ascenderent in Jerusalem, postea vero viri Benjamin et Levitæ. Propterea, ut dicit Josephus, a Juda cognominati sunt Judæi. Hujus enim nominis plures fuerunt causæ: super turrim Babel legitur, quod a Dedam, qui cognominatus est Judas, dicti sunt Judæi; alibi quod a Juda filio Jacob; alibi quod a Juda Machabæo. Porro ascensuri in Jerusalem, vel in Judæam alios hortabantur, sed paucos invenerunt, qui assentirent eis, et propterea tam in exhortationem quam in apparatu, tres annos compleverunt. Igitur in tertio anno Cyri regressi sunt sub Zorobabel duce, et Jesu magno sacerdote, adhortantibus eos Zacharia propheta, et Aggæo juvene, sed nondum propheta. Erant autem circiter quinquaginta millia. Fuerunt enim de Judæis quadraginta duo milia, et quadringenti et sexaginta. Reliqui vero erant servi, et ancillæ et homines generis promiscui. Et remisit cum eis Cyrus partem vasorum Domini quinque millia, et quadraginta, inter quæ ponit Josephus refrigeratoria, quorum usum non legi. Ascenderunt etiam quidam cum eis, dicentes se esse de genere sacerdotum propter emolumentum. Cumque quærereat scripturam genealogiæ suæ, et non invenirent, recepti sunt in Israel, sed ejecti sunt a sacerdotio, reversi sunt in Jerusalem, et in civitates Judææ.

CAP. XVIII. De anno septuagesimo.

Hic est autem annus septuagesimus relaxandæ captivitatis, quam prædixit Jeremias (Cap. xxii). Nam, et Hieronymus primum annum dicit Cyri fuisse septimum septimæ decadis. Itaque tertius annus Cyri, fuit septuagesimus, cui consonat Josephus, dicens: Prius anno imperii Cyri septuagesimus concurrebat, id est imminabat. De eodem legitur in Paralipomenon (*II Paral. xxxvi*): Si quis evaserat gladium, ductus in Babylonem, servivit regi et filiis ejus, donec imperaret rex Persarum, et compleretur sermo Jeremiæ, et celebraret terra Sabbata sua, usque dum complerentur desolationis septuaginta anni. De eodem meminit Daniel: « Anno primo Darii, intellexi numerum annorum, ut complerentur desolationis Jerusalem septuaginta anni (*Dan. ix*). » Idipsum plane prædixerat Jeremias, in epistola quam direxit ad transmigrationem. « Cum

(24) Canis hic est proprium nomen personæ, ut vera historia habet, quæ fuit uxor pastoris.

cœperint, inquit, impleri septuaginta anni, visitabo, et reducam vos ad locum istum (*Jer. xxi*). » Alibi tamen videtur velle Jeremias, quod ante eversionem Babylonis completi essent, ubi ait : « Servient gentes istæ regi Babylonis septuaginta annis. Cumque completi fuerint anni septuaginta, visitabo super regem Babylonis, et super gentem istam iniquitatem eorum, dicit Dominus, et ponam terram in solitudines sempiternas (*Jer. xxv*). » Et hac autem auctoritate fabulantur Judæi, ut supra diximus, exultasse Baltassar, et convivium fecisse. Hic autem loquitur Jeremias de septuaginta annis, non captivitatis, sed iniquitatis Nabuchodonosor, ex quo cœpit opprimere finitimas nationes. Huic opinioni attestatur Africanus agens de Nehemia, et vicesimo anno regis Artaxerxis dicens : Eo tempore regni Persarum centum quindecim anni fuerunt evoluti, captivitatis autem Jerusalem centum septuaginta quinque. Eusebius tamen in libro *Chronicorum*, videtur obloqui prædictis, secundum annum Darii filii Hystaspis dicens fuisse septuaginta, secundum auctoritatem Zachariæ, qui secundo anno Darii scribens audivit virum, stantem inter myrteta, dicentem : « Domine exercituum, usquequo non misereberis Jerusalem, et urbium Judæ, quibus iratus es (*Zach. i*). » Iste jam septuagesimus est annus. Et post pauca : « Cum jejunaretis per hos septuaginta annos, nunquid jejunium jejunastis mihi (*Zach. vii*). » Huic quoque consonat Clemens in primo *Stromate*, dicens : Et perseveravit captivitas annis septuaginta usque ad secundum annum Darii filii Hystaspis. Videturque Eusebius distinguere inter septuaginta annos captivitatis, et septuaginta annos desolationis templi, dicens : Secundum nonnullos, usque ad annum vigesimum Cyri colligitur omne tempus captivitatis anni septuaginta, a tertio anno Joachim filii Josiæ. Porro secundum alios ab anno tredecimo Josiæ, usque ad primum annum Cyri colliguntur anni captivitatis septuaginta, desolationis vero templi sub Dario rege complentur anni septuaginta. Horum opinioni consonat glossa Hieronymi super Ezechielem, ubi agitur de dormitione super latus dextrum dicens, quod primo anno Cyri, fluxerant anni desolationis templi triginta. Porro prior opinio de anno septuagesimo magis certa est, et plurium auctoritatibus sancita. Sola Zachariæ auctoritas nos movet. Iste jam septuagesimus est annus, quod forte determinari potest, ut jam accipiatur de præterito, quasi dicat : Septuagesimus annus iste, notus scilicet et famosus jamdiu est. Forte dictus est in Zacharia septuagesimus annus, non captivitatis, sed quintæ ætatis, quæ, secundum Hebræos, inchoavit anno trigesimo ante Cyri monarchiam.

* *Additio 1.* Qui fuit magister in Alexandria, et post eum Origenes, et fecit ille Clemens *Stromata*, id est instructiones quasdam.

** *Additio 2.* Quotus post Cyrum fuerit Darius

A require, ita quot etiam annis Cyrus, quot Cambyses, quot Smerdes regnavit, notare poteris.

CAP. XIX. De reedificatione templi.

« Porro in anno regressionis in Judæam congregatus est populus quasi vir unus in Jerusalem. Et ædificantes altare, collocaverunt illud super bases suas, et obtulerunt super illud holocausta Domino mane, et vespere. Feceruntque solemnitatem Tabernaculorum (*I Esdr. iii*). » Unde vero habuerunt ignem nescimus, nisi forte ex calculis veteris altaris excusserint illum. « Anno autem secundo mense secundo jecerunt fundamenta templi. » Quod audientes Samaritæ venerunt ad eos, et dixerunt : « Ædificemus vobiscum, quia ita ut vos quærimus Deum vestrum (*I Esdr. iv*). » Et responderunt duces Israel : « Commune est nobis et vobis adorare Dominum, sed non ei domum ædificare. Hoc enim tantum nobis rex Cyrus præcepit. » Cumque apparuissent fundamenta super terram, elevavit populus vocem in jubilationem. Porro quidam seniores, qui viderant templum prius, ejulabant voce magna; nec poterat quis cognoscere clamorem lætantium, et planctum ejulantium. Porro Samaritæ indignati impediabant manus eorum. Cumque se impedire non possent, dederunt munera principibus regis Persarum, qui erant positi super terram. Qui pecuniis corrupti vendiderunt eis, ut impedirent negligentiam ædificationis, Cyro tamen ignorante. Et adeo impediunt eos, quod in triginta annis, quibus Cyrus regnavit, non exerunt muros templi, nisi usque ad appodiationem. Porro Cyrus cum percussisset Cresum juxta fluvium Alim, gentem Lydorum bellicosissimam astute redegit in concordiam. Tradidit enim eis solemnitates et ludos, præcipiens eis, ut lusibus, comessionibus et amplexibus vacarent, quasi benevolentiam in eos ostendens. Et in hunc modum eos eviravit, et quos bello non poterat, per libidinem repugnavit. Postea vero transgressus Araxem a regina Massagetarum Thomiri victus, et occisus est. Quæ caput ejus præcisum in utrem plenum sanguine humano projiciens, insultando dixit : Satiare sanguine quem sitisti.

* *Additio 1.* Quia cum præceptum fuisset eis a Cyro, ut curam ac diligentiam circa ædificationem templi impenderent, a Samaritis corrupti, negligentes erant in ædificatione templi.

Incidentia.

In diebus Cyri septimus rex Romanorum Tarquinius Superbus, qui causa Tarquinii Junioris filii, sui, qui Lucretiam corruerat, a regno expulsus est. Hic genera tormentorum excogitavit, vincula, taureas fustes, latumias, carceres, compedes, catenas, exsilia, metalla.

CAP. XX. De Cambyse.

Mortuo Cyro, post triginta annos sui regni, successit ei filius ejus Cambyses, qui apud Esdram Artaxerxes, vel Assuerus dicitur (*I Esdr. iv*). In historia vero Judith propter malitiam suam vo-

catur Nabuchodonosor*. Tunc principes terræ, qui impediabant Hebræos, scilicet Reudethleem, quem Josephus dicit scriptorem omnium accidentium. Et alii qui judicabant Syriam, et Phœnicem, et omnes regiones ultra Euphraten, scripserunt Cambysi regi, quod Judæi reedificabant Jerusalem urbem pessimam, et semper regibus Persarum rebellem, et templum ad similitudinem castri, quæ ob rebellionem pridem destructa fuerat, quibus reedificatis, statim negarent regi tributa, et annonas, nec etiam pateret regi transitus in Syriam. Hæc autem dicebant se commemorare ei, quia non

A immemores salis, id est omnis condimenti, quod in palatio ejus comederant, quasi propter beneficia eis collata consulentes, ut interdicere Hebræis reedificationem. Quibus acquiescens Cambyses potenter interdixit eam per epistolas. Tunc intermissum est opus Dei in Jerusalem, usque ad secundum annum Darii. Porro sub Cambyse factum est quod in historia Judith legitur.

* *Additio* 1. Cambyses, adhuc vivente patre, duodecim annis tenuit regnum Assyriorum Nini; unde, eo mortuo, monarchiam septem annis tenuit.

HISTORIA LIBRI JUDITH.

CAP. I. *Præfatio.*

Hanc historiam transtulit Hieronymus ad petitionem Paulæ et Eustochii de Chaldæo in Latinum. Hic liber apud Hebræos inter historias computatur, et inter agiographa, quod dicit Hieronymus in prologo, qui sic inchoat: « Viginti et duas litteras, » etc. Si ergo in prologo super Judith, alicubi legitur inter apocrypha, vitium est scriptoris, quod in ipso titulo deprehendi potest, quem synodus Nicæna in numero sanctarum Scripturarum recepit. Transtulit autem eum propter varias, et corruptas editiones magis sensum ex sensu, quam verbum ex verbo sequens. Mortuo itaque Cyro, quidam Arphaxad Medus in Ecbatanis surrexit, et raparavit eam, et munivit eam inexpugnabiliter, quasdam partes Mediæ sibi concilians, ut tandem toti Mediæ imperaret (*Judith* 1). Nabuchodonosor vero rex Assyriorum, qui regnavit in Ninive, anno duodecimo regni sui obtinuit Arphaxad in campo Ragau, qui est inter Euphraten et Tigrim. Hic est Cambyses, cui adhuc pater vivens Ninivem et regnum Assyriorum concessit, et Nabuchodonosor cognominavit. Hic mortuo patre duodecimum illius regni annum agebat. Nam in regno monarchiæ, non nisi octo annis regnavit. Qui postquam factus est monarchus, exaltatum est cor ejus*. Et misit ad omnes, qui habitabant in Cilicia, et Damasco, et Libano, et Carmelo, Galikea et Samaria, et usque in Jerusalem exigens ab eis tributa longe graviora quam patres sui. Qui omnes uno animo contradixerunt. Tunc iratus rex juravit per thronum suum, quod defenderet se de omnibus. Igitur anno decimo tertio regni sui præcepit Holoferni principi militiæ, ut egrediretur ad regiones illas, et nulli hominum, vel munitionum parceret oculus ejus. Qui egressus est cum exercitu, et operuerunt faciem terræ sicut locustæ. Qui cum vastasset Ciliciam, et Mesopota-

B miam et Madianitas, miserunt ad eum principes provinciarum dicentes: « Desinat indignatio tua circa nos. Veni nobis pacificus, et utere servitio nostro, sicut placuerit tibi (*Judith* 111). » Et descendit de montibus cum virtute magna, et obtinuit omnes civitates, et destruxit eas, et omnes deos terræ exterminavit, sic enim præceperat Nabuchodonosor, ut ipse solus Deus diceretur ab his nationibus, quæ potuissent Holofernis potentia subjugari.

Et audientes filii Israel, timuerunt valde, ne similia faceret in Jerusalem, et in sanctuario Dei, et miserunt in terminos terræ, per quos poterat iter esse in Jerusalem, et munierunt angusta viarum, et humiliaverunt se coram Domino, ad exhortationem Eliachim sacerdotis, filii Jesu, filii Josedeck, vel forte alterius, quem ipse Jesus circummittebat ad exhortationem filiorum Israel in montibus (*Judith* 1v). Et operuerunt sacerdotes altare Domini cilicio, et ipsi in cinere, et cilicio offerebant holocausta, et clamabant ad Dominum. « Nuntiatumque est Holoferni quod filii Israel parassent se ad resistendum, et montium itinera conclusissent (*Judith* v), » et vocavit duces Ammon et Moab dicens: « Quis est populus iste, qui montana obsidet, aut quæ est virtus eorum? » Tunc Achior dux filiorum Ammon respondit, replicans ei quomodo primo venisset populus iste de Chaldæa, per Mesopotamiam, in terram Chanaan. Cumque descendissent in Ægyptum, reduxerat eos Deus eorum in terram promissam, cum placatus erat eis, nemo poterat eis resistere; cum vero irritabant eum, flagellabat eos, quia Deus eorum erat odians iniquitatem. Nuper autem reduxerat eos in Jerusalem de servitute Nabuchodonosor, cui tradiderat eos propter peccata sua, et nunc obtinent montana hæc. Et addidit Achior: « Perscrutare si Deus eorum offensus

est eis, et poteris eos expugnare, alioquin non prae-
 valebis eis. » Et iratus Holofernes dixit : « Ut
 ostendam tibi, quia non est Deus nisi Nabuchodo-
 nosor ex hac hora populo illorum sociaberis, ut
 cum illis pariter pereas (*Judith* iv) ». Tunc præ-
 cepit Holofernes servis suis, ut ducerent eum in
 Bethuliam, ante quam castrametatus fuerat. Cum-
 que traherent eum, fundibularii egressi sunt adver-
 sus eos. Et timentes ligaverunt Achior ad arborem,
 et recesserunt. Fundibularii vero solventes eum,
 statuerunt eum in medio seniorum, et populi. Mi-
 serant quidem de Jerusalem in Bethuliam duos sa-
 cerdotes et principem Oziam de tribu Simeon.
 Cumque exposuisset eis Achior, quare transmissus
 esset ab Holoferne ad eos, recepit eum Ozias in
 domum suam. Factum est autem ut Holofernes in-
 veniret ductum aquarum, quæ infuebant civitatem
 per aviculas, quæ ebibebant aquam de alveo, et
 per latentes rimulas aquæductus, et interrupto
 aquæductu abstulit eis aquas (*Judith* vii). Erant
 autem non longe a muris fonticuli, quibus cives
 furtim utebantur ad refocillandum potius quam ad
 bibendum. Et dixerunt Ammonitæ ad Holofernem :
 « Si vis eos obtinere sine bello et sanguine, appone
 fontibus custodes. » Et apposuit, et defecit aqua de
 cisternis per viginti dies. Et clamavit populus ad
 eos, qui venerant de Jerusalem : « Judicet Dominus
 inter nos, et vos. Melius erat nobis servire Holo-
 ferni, quam siti perire. » Et dixerunt sacerdotes :
 « Sustineamus adhuc per quinque dies, si forte
 faciet Deus nobiscum misericordiam. »
 Erat autem in civitate Judith, vidua tribus annis,
 mulier pulchra nimis, sed casta, de tribu Ruben,
 quæ accitos sacerdotes reprehendit, eo quod ten-
 tassent Dominum, et terminum dierum imposuis-
 sent misericordiæ ejus (*Judith* viii). Et ait ad eos :
 « Opus Dei factura sum, quod non indicabo vobis.
 State hac nocte ad portas civitatis, et Ozias vobis-
 cum, ut egrediar per manum vestram. » Cumque
 illi abiissent, oravit ad Dominum, dicens : « Domine
 Deus patris mei Simeon (*Judith* ix), qui dedisti illi
 gladium in alienigenas, dirige manum ancillæ tuæ
 (*Genes.* xlix). » Nec commendavit factum Simeonis
 quod detestatus est Jacob, sed ultionem factam a
 Domino per manus impii. Cumque orasset lavit se,
 et unxit myro optimo, et induit se vestibus jucun-
 ditatis suæ, et vocavit abram suam, id est ancil-
 lam; vel proprium nomen est ancillæ (*Judith* x).
 « Et imposuit scapulæ ejus ascoperam vini, et
 vas olei, et polentam, et lapaces, id est cibum ole-
 ribus confectum, et panes et caseum, et profecta
 est. » Et admirati sunt sacerdotes pulchritudinem
 ejus, et oraverunt pro ea. Cumque descenderet
 montem, tenuerunt eam exploratores, et duxerunt
 eam ad tabernacula Holofernæ, qui statim captus
 est in oculis suis. Sedebat autem Holofernes in
 canopæo purpura, et auro et gemmis contexto, hoc
 est sericum reticulum muscarum, dictum sic a Ca-
 nopo oppido Ægypti in quo inventum est. Alii

A dicunt conopœum, quoniam instar coni a lato
 ascendit in acutum. Et dixerunt Assyrii : « Quis
 contemnet populum Hebræorum, qui tam pulchras
 mulieres habet, ut pro his merito pugnemus contra
 eos? » Cumque adorasset Judith, dixit ad eam Holo-
 fernes : « Cur placuit tibi, ut ad nos venires? » (*Ju-
 dith* xi.) Quæ respondit : « Certum est quod in
 perditionem ibit populus noster; graviter enim of-
 fendit Deum suum. Vasa enim Domini impendit pro
 victualibus alienigenis. Insuper ordinant, ut bibant
 sanguinem pecorum suorum, quem lex Dei omnino
 prohibet gustari. Nam et fame et siti jam inter
 mortuos computantur. Et misit me Dominus hæc
 ipsa annuntiare tibi, qui dicet mihi, quando reddet
 eis peccatum suum, et tunc veniens introducam te,
 usque in Jerusalem, et habebis omnem populum,
 sicut oves quibus non est pastor. Et ait Holofer-
 nes : Si fecerit mihi hæc Deus tuus, erit et Deus
 meus, id est in numero deorum meorum habebō
 eum, et tu magna eris in domo Nabuchodonosor. »

Et fecit eam introduci, ubi erant positi thesauri
 ejus (*Judith* xii). Cumque diserneret quod daretur
 ei de convivio suo, ait Judith : « Ex his quæ mecum
 detuli, manducabo, ne veniat super me ira Dei. Cui
 Holofernes : Cum defuerint ista, quid faciemus
 tibi? Quæ respondit : Vivit anima tua, quoniam non
 expendet omnia hæc ancilla tua, donec faciat Deus
 in manu mea hæc quæ cogitavi. » Petitque sibi
 dari copiam egrediendi foras nocte ad adorandum
 Deum suum, et ita per triduum noctibus exhibat, et
 baptizabat se in aquis, et orabat Deum Israel.
 Quarto die fecit Holofernes cœnam servis suis, et
 dixit ad Vagao eunuchum : « Persuade Hebrææ illi,
 ut sponte consentiat mihi. Fœdum est enim apud
 Assyrios, ut mulier illudens viro, immunis trans-
 eat ab eo. Et ait ad eam Vagao : Non vereatur bona
 mulier intrare ad dominum meum. Quæ respondit :
 Quidquid illi placuerit, hoc mihi erit optimum, om-
 nibus diebus vitæ meæ. Et cum ornasset se, stetit
 ante faciem Holofernæ. Qui jucundus factus est,
 bibitque vinum quantum nunquam biberat in vita
 sua. — « Et cum sero esset, festinaverunt servi
 ad hospitia sua, et erat Judith sola in cubiculo. Por-
 ro Holofernes jacebat in lecto nimia ebrietate sopi-
 tus (*Judith* xiii). Dixitque Judith puellæ suæ, ut
 staret foras ad ostium, et observaret, et oravit cum
 lacrymis, dicens : « Confirma me, Domine Deus Is-
 rael, et respice in hac hora ad opera manuum mea-
 rum. » Et solvit pugionem de columna quæ erat ad
 caput lecti, et percussit bis cervicem abscidit
 caput ejus, et tradidit illum abræ suæ, et tollens
 conopœum egressa est. Cumque venisset ad portam
 civitatis, clamavit : « Aperite, quia nobiscum est
 Deus, qui fecit virtutem in Israel. Et occurrerunt ei
 omnes a minimo, usque ad maximum cum lumina-
 ribus, et proferens caput Holofernæ et conopœum,
 ait : « Constatemini Domino, qui dedit nobis victo-
 riam in manu mea, et reduxit me immaculatam. »
 Et vocatus est Achior. et viso capite Holofernæ, præ

patore cecidit in terram, sed resumpto spiritu adoravit Judith. Quæ dixit ad populum : « Suspendite hec caput super muros, et diluculo facite impetum in hostes, qui turbati pro nece domini sui, vertentur in fugam (*Judith* xiv). » Tunc Achior circumcidit carnem præputii sui, et appositus est ad populum Israel. Misitque Ozias nuntios per civitates Judæ, ut egredierentur post eos. Porro egressi sunt Hebræi mane, et dixerunt Assyrii : « Egressi sunt mures de cavernis suis. » Cumque intrasset Vagao, ut excitaret Holofernem, vidit cadaver sine capite. Et ingressus tabernaculum Judith, non invenit eam. Et exclamavit ad populum : « Una mulier Hebræa fecit confusionem in domo Nabuchodonosor. Ecce caput Holofernæ non est cum eo. »

Et turbati sunt valde fugæ præsidium querentes (*Judith* xv). Et insecuti sunt eos filii Israel, et perculserunt eos, usque ad extremitates finium suarum. Per dies autem triginta vix collecta sunt spolia Assyriorum, et universa, quæ peculiaria Holofernæ erant, dederunt Judith. Joachim autem summus pontifex venit de Jerusalem cum universis presbyteris ad videndum eam, et benedixerunt ei. Tunc cantavit Judith canticum Domino, dicens : « Incipite Domino in tympanis, » etc. (*Judith* xvi.) Super hoc canticum invenis quod dicit Hieronymus super psalmum *Domine Dominus noster* (*Psal.* viii). Quia cum in Hebræo legitur nomen Domine geminatum, sicut hic Adonai Domine Deus. Primum est Tetragrammaton^{*****}, secundum vero nomen Domini commune. In fine cantici prophetavit de die judicii, dicens : « Dominus omnipotens in die judicii visitabit suos, et vindicabit impios, ut urantur in semipernis. » Post hæc ascendit Judith in Jerusalem cum populo, et obtulerunt Domino vota et repositiones suas. « Porro Judith universa vasa bellicosa Holofernæ, et conopæum obtulit in anathema oblivionis, et solemnizavit omnis populus. » Et diem hanc in numero sanctorum dierum receperunt, vocantes Cambysem secundum Nabuchodonosor. Et reliit Judith filia Merari, Rubenitæ in Bethuliam. Ex matre fuit de tribu Simeon, et fuit in viduitate omnibus diebus vitæ suæ. Et completis centum quinque annis, mortua est, et sepulta cum viro suo Manasse, et dimisit abram suam liberam, et planxit eam omnis populus septem diebus. Porro Cambyses ingressus est Ægyptum, et vastavit eam, et abominatus religionem ejus, et caeremonias, templa deposuit, et ædificavit Babylonem in Ægypto. Cumque reverteretur ab Ægypto ægrotabat, et ferebatur cervicibus regum. Et mortuus est in Damasco.

^A *Additio 1.* Nam superior eo nullus fuit, voluit enim solus adorari pro Deo. Nec cum ægrotaret volebat in lectica deferri, nisi a cervicibus regum, quasi omnes superaret.

^B *Additio 2.* Tetranomius erat Cambyses, Artaxerxes, Assuerus, Nabuchodonosor.

(25) Ex historiis Josephi et alii.

^A *Additio 3.* Mirum videbatur, quod aviculæ in arido loco rostro terræ infixæ bilere videbantur, et inde percepit Holofernæ aquam subesse.

^B *Additio 4.* Simile verbum habes in Luca, cap. xi, ubi legitur Pharisæus quidam invitasse Dominum ad prandium. Pharisæus ante cepit intra se reputans dicere, quare non baptizatus esset ante prandium.

^C *Additio 5.* Cultellum magnum, quo ibat accinctus, sed intrans lectulum appenderat ad columnam.

^D *Additio 6.* Tetragrammaton, id est *quatuor litterarum*, *iod*, *he*, *vau*, *he*. Sed his litteris non representantur elementa illa, quæ de his debent representari; sicut nos per T, quandoque representamus sonum.

CAP. II. De duobus magis, et Dario filio Hystaspis.

(25) Post Cambysem unus de septem magis, qui judicabant regnum Persarum, Smerdes nomine, obtinuit regnum Persarum; ducens Panthæi, filiam Cambyse, in uxorem, simulat se non velle sibi regnare, sed conservare regnum Mergi fratri Cambyse, quia puer erat. Hunc tamen Mergum Cambyses prius occiderat in penetralibus templi, solo isto Smerde conscio hujus sacrilegii et parricidii. Cumque post septem menses regni sui moreretur Smerdes, substituit sibi fratrem, juvenem elegantem forma et viribus, dicens hunc esse Mergum Cyri filium, et Cambyse fratrem. Hæc autem occultatio regum de facili fieri potuit in Perside, quia ad regem nullus fere intrabat præter domesticos ejus. Unus autem de septem magis cepit illum habere suspectum, suspicans non esse Mergum. Hic magus inter concubinas regis filiam habebat; qui secretius loquens cum ea, monuit eam, ut de nocte attentius palparet caput regis, et deprehenderet utrum auriculas haberet. Hunc enim fratrem Smerdis, quondam sibi offensum, Cambyses mutilaverat auribus. Cumque puella deprehendisset eum aures non habere, indicavit hoc patri. Qui cum reliquis magis hoc indicasset, conjuraverunt in eum, et occiderunt eum, et non repugnaverunt nisi per annum isti duo fratres. Porro septem magi cum tractarent inter se quis eorum duceret filiam regis, et regnaret pro eo, complacuit eis ut tali vaticinio unus ex eis eligeretur: diluculo venirent super equos soli in atrio palatii ante fores templi, et cujus equus prior hinnitum daret, secundum oraculum deorum rex constitueretur. Erat unus eorum Darius filius Hystaspis, qui secretius loquens cum custode equorum suorum, mandavit ei, ut in loco ad quem in crastino convenire debebant, equo suo de nocte supponeret equam. Quo facto, cum in crastino septem magi ad eundem locum devenissent, statim ad equæ memoriam, equus Darii hinnitum dedit, et sine cunctatione in regem sublimatus est, et regnavit annis triginta novem regni Persarum. Huic familiaris erat Zorobabel. Cum enim